

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 19

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 19. — Рівне: РДГУ, 2002. — 172 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії дошкільної педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Оп

убліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів дитячих садків, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН
Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович**
(Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович**
(заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович**
(Міжнародний університет "Рівненський економіко-гуманітарний інститут" ім. С.Дем'янчука);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна**
(Прикарпатський педагогічний університет ім. В.Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович**
(Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович**
(Університет "Острозька Академія");
кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович**
(Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович**
(Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович**
(Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович**
(Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович**
(заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 8 від 29.03.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За

достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.
Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 1.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

4. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів освіти України: Наказ Міністерства освіти України від 8 квітня 1999 р. № 93. //Збірник законодавчих та нормативних актів про освіту: Випуск 1. – К., 1994. – С. 139-153.
5. Методичні рекомендації по складанню програм практики студентів вищих навчальних закладів України. – К., 1996. – 38с.

Одержано редакцією 28.01.2002.

УДК: 370. 013

С.А.ЛИТВИНЕНКО

ВИХОВАННЯ У ОСОБИСТІСНОМУ ВИМІРІ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ

У суспільному розвитку пріоритети поступово зміщуються з технічної та економічної парадигм в бік людського фактору. Якщо процес виховання розглядати як закономірну неперервну і послідовну зміну моментів розвитку взаємодіючих суб'єктів (О.В.Киричук), то його можна розглядати як соціально-особистісне явище, в якому педагог і вихованець виступають суб'єктами педагогічно взаємодії на рівні співробітництва й співтворчості. Виховання, згідно Л.І.Маленкової, можна розглядати як творчий цілеспрямований процес взаємодії педагогів та вихованців задля створення оптимальних умов організації засвоєння соціального досвіду та забезпечення розвитку індивідуальності, самоактуалізації особистості.

Звернення вітчизняної освіти і виховання до гуманістичних традицій та надбань світової педагогіки сприяло становленню особистісно-зорієнтованих педагогічних концепцій та формуванню стратегій педагогіки особистості.

Підґрунтям сучасної педагогічної парадигми виступають науково-світоглядні засади у вигляді гуманістично-рефлексивних методів пізнання, що змінюють уявлення про особистість, яка крім соціальних якостей, наділяється різними суб'єктивними властивостями, які характеризують її автономію, незалежність, здатність до самовияву. Поряд з інтеріоризацією, яка розглядалася як головний механізм особистісного розвитку, важливого значання набуває персоналізація, самоідентифікація, прагнення до самореалізації. Згідно цього, закони духовного, соціального, фізичного розвитку, процеси та зміни, що відбуваються у внутрішньому світі дитини виступають орієнтирами виховної діяльності. Всебічне вивчення особистості виступає необхідною умовою виховання, а її саморозвиток, формування індивідуальності та суб'єктності слугують показниками його успішності. Із ціннісного ставлення до дитини випливає потреба педагогічної підтримки розвитку та соціалізації дитини. Гуманно-особистісний підхід до дитини в навчально-виховному процесі виступив основою особистісно-орієнтованих виховних технологій, в яких реалізуються: піклування, співробітництво, співтворчість учителя та учнів, діалогічність, спрямованість на підтримку індивідуальності дитини, надання свободи для прийняття рішень та вибору.

На думку І.Д.Беха, альтернативою директивному підходу до виховання повинна виступити філософія особистісно-зорієнтованого виховання, яка забезпечує дитині право на свободу вибору ціннісної позиції, на можливість його дійового здійснення за наявності в неї установки на подолання дизгармонії в досвіді, поведінці, спілкуванні, діяльності; на цінність людського духу та цінність життя взагалі. Загальнонауковий принцип людиноцентризму (стосовно освіти і виховання дитиноцентризму) нині об'єктивується як особистісно-зорієнтований педагогічний, зокрема виховний процес. Керівництво формуванням особистості, згідно І.Д.Беха, тільки тоді може дати позитивний ефект, коли воно впливатиме на дитину не прямо, а через розгортання внутрішньої активності, через організацію її внутрішніх мотиваційних сил, що визначають її поведінку. Конкретні шляхи кожного вихованця до досягнення виховної мети, конкретні механізми особистісного розвитку є індивідуально-своєрідними і відповідають вихідним індивідуальним особливостям. В умовах виховання, як спрямованого і керованого процесу засвоєння особистістю суспільних цінностей, індивідуальність виявляється в індивідуально-неповторних прийомах, способах оволодіння суспільно виробленими цінностями та нормами.

За особистісно-зорієнтованого виховання дитині надається можливість приймати рішення і поводитись на їх основі, що впливає із психологічної закономірності, згідно з якою діти, які привчені лише спостерігати і слухати стають соціально пасивними. Особистісно-

зорієнтоване виховання надає можливість вихованцеві краще функціонувати як особистість, що досягається завдяки позиції вихователя: розуміння дитини, визнання дитини, прийняття дитини. Вихователь і вихovanець працюють в єдиному емоційно-чуттєвому діапазоні, який запобігає психічному напруженню як результату переживання небезпеки від втручань дорослого в дитячий світ. Виникає необхідність моделювання ситуацій вільної, творчої співпраці, які заперечують “детермінуючий” вплив на особистість дитини та виступають альтернативою педагогіці заходів. Це дозволяє використовувати психологічні механізми виховання, розраховані на максимальне залучення всіх компонентів структури особистості в соціальні і міжособистісні взаємодії.

Гуманістичний образ виховання – це організація спільної життєдіяльності, створення умов для саморозвитку, коли цілі виховання спрямовуються на успішну соціалізацію дітей.

Компонентами культурологічного підходу до особистісно-зорієнтованої освіти і виховання, згідно С.В.Кульневича, виступають: ставлення до дитини як суб’єкта життя, здатного до культурного саморозвитку та самозміни; ставлення до педагога як посередника між дитиною та культурою, здатного вводити її в світ культури та надавати допомогу і підтримку кожній дитячій особистості в її індивідуальному самовизначенні у світі культурних цінностей; ставлення до освіти як культурного процесу, рушійними силами якого виступають пошук особистісних смислів, діалог та співробітництво його учасників у досягненні цілей культурного саморозвитку; ставлення до школи як цілісного культурно-освітнього простору, в якому живуть та відтворюються культурні зразки спільного життя дітей та дорослих, відбуваються культурні події, здійснюється творення культури і виховання людини культури.

Стосовно учня культурологічна особистісно-зорієнтована освіта і виховання виконують такі функції: допомагають віднайти цінності та смисли життя; здійснюють його розвиток як людини культури і цілісної особистості; підтримують його індивідуальність та творчу самобутність.

Гуманістичне розуміння людини як істоти біологічної (природної), соціальної (культурної), а також екзистенціальної (незалежної, вільної) дозволяє визначити свободоздатність як характеристику нового особистісного виміру. Свобода як акт активності людини знаменує її перехід до незалежності від середовища, від зовнішньої обумовленості до внутрішньої обумовленості свідомості та поведінки. Свободоздатність, згідно О.С.Газмана, є здатністю до автономного, неконформного існування; здатністю до реалізації самостійно пізнаного життєвого призначення, здійснення власного вибору, з подоланням біолого-соціальної заданності.

Таким чином, у педагогічному розгляді співвідношення соціалізації та індивідуалізації акцент зміщується в бік індивідуалізації як системи засобів, що сприяють усвідомленню зростаючою людиною своєї відмінності від інших; допомога учням в особистісному самовизначенні, самостійному пошуку власного смислу життя. В індивідуалізації первинною є особистість, вторинним – суспільство. Індивідуалізація в педагогічному вимірі передбачає: індивідуально орієнтовану допомогу учням в реалізації первинних базових потреб; створення умов для вільної реалізації заданих природних здібностей і можливостей, властивих саме для цієї особистості; підтримка людини в автономному духовному будівництві, в творчому самовтіленні, в розвитку здібності до життєвого самовизначення (екзистенціального вибору).

У концепції педагогіки свободи (О.С.Газман, С.В.Кульневич) особистісна педагогічна підтримка полягає в спільному з дитиною визначенні її інтересів, цілей, можливостей і шляхів долавання перешкод або проблем, що заважають досягненню позитивних результатів у навчанні, самовихованні, спілкуванні, образі життя. Перешкода як узагальнене поняття позначає складність, затримку, зупинку, проблему, питання, сумнів, негативний стан, ситуацію проблемності, тобто все те, що віддаляє особистість від досягнення бажаного результату. На шляху становлення та розвитку особистості дитини можуть виникати: суб’єктивні, особистісні “Я”-перешкоди в пізнавальній, емоційній та поведінковій структурах особистості (відсутність інформації, труднощі, проблеми); об’єктивні, соціальні або “Вони”-перешкоди: соціальне середовище – вчителі, адміністрація як творці та носії програм, методів навчання і виховання, стилів стосунків з учнями; друзі, групи однолітків; сім’я; соціокультурна атмосфера регіону та ін.; матеріальні перешкоди (недостатність навчальних приміщень, слабка матеріальна база; фінансове положення сім’ї та ін.).

В системі педагогічної підтримки зорієнтувати – означає дати відповідь на питання, які виникають, забезпечувати необхідною інформацією для самостійних дій, допомагати саморухові. Підтримка в долатті труднощів засновується на наданні допомоги в мотивації та самоорганізації. Робота з кожною групою утворює специфічні завдання педагогічної підтримки, яка виступає як вчительська допомога. Практичні основи педагогічної підтримки в руслі педагогіки свободи закладені О.С.Газманом, який довів, що дитина в умовах підтримки та піклування не тільки виявляє активність та позитивні поведінкові прояви, а піднімається на вищий рівень в культурній та моральній взаємодії і співробітництві з дорослими. Педагогічна підтримка відноситься до гуманістичної культури виховання, що ґрунтується на внутрішній свободі, творчості, демократизмі та гуманізмі стосунків (партнерство, довір'я, повага) дорослого та дитини, які виходять за межі формально-рольових функцій вчителя та учня. Гуманістична цінність педагогічної підтримки полягає в орієнтації вчителя на розвиток мотиваційно-смислових орієнтацій учнів.

Особистісний підхід, на думку Є.В.Бондаревської, заснований на тому, що кожна особистість універсальна, а головним завданням виховної роботи виступає формування індивідуальності, створення умов для розвитку творчого потенціалу. В індивідуальності інтегруються соціально значимі особистісні властивості, що надає їй цілісності, а її становлення передбачає творчий пошук варіантів розвитку та виховання, адекватних її можливостям та особливостям.

Є.В.Бондаревська вважає, що особистісна спрямованість освітнього процесу впливає на цінності гуманістичної педагогічної культури, в якості яких виступають: не знання, а особистісні смисли учіння в житті дитини; не окремі (предметні) уміння та навички, а індивідуальні особливості, самостійна учбова діяльність та життєвий досвід особистості; не педагогічні вимоги, а педагогічна підтримка та піклування, співробітництво і діалог вчителя та учня; не обсяг знань, не кількість засвоєної інформації, а цілісний розвиток, саморозвиток та особистісне зростання учня.

Згідно Є.В.Бондаревської, в особистісно-орієнтованій системі головними освітньо-виховними процесами виступають: утворення особистісних смислів учіння в житті, розвивальне навчання, педагогічна підтримка становлення дитячої індивідуальності, виховання як піклування про духовно-моральний розвиток дитини. Такі процеси характеризують ціннісне ставлення до учня як суб'єкта життя та вимагають відповідного змістового наповнення та методичного забезпечення. З чого випливає потреба оновлення змісту освіти і виховання в напрямку посилення особистісно-смислової спрямованості, тобто включення в зміст особистісно-орієнтованої освіти і виховання всього необхідного для будівництва та розвитку самобутньої особистості дитини, що охоплює аксіологічний, когнітивний, діяльнісно-творчий та особистісний компоненти. В особистісно зорієнтованому вихованні мова йде про гнучкі та м'які технології, які розгортаються на основі розуміння ситуації, ціннісного прийняття учня, адаптації, співробітництва, діалогу.

Аксіологічний компонент має на меті введення учнів у світ цінностей та надання допомоги у виборі особистісно-значимої системи ціннісних орієнтацій, особистісних смислів.

Когнітивний компонент змісту забезпечує науковими знаннями про людину, культуру, історію, природу, ноосферу як основу духовного розвитку.

Діяльнісно-творчий компонент сприяє формуванню і розвитку в учнів різноманітних способів діяльності, творчих здібностей, необхідних для самореалізації особистості в пізнанні, праці, науковій, художній та інших видах діяльності.

Особистісний компонент забезпечує пізнання себе, розвиток рефлексивних здібностей, оволодіння способами саморегуляції, самоудосконалення, морального та життєвого самовизначення, формує особистісну позицію. Особистісно-зорієнтована освіта і виховання завдяки особистісному компоненту, який виступає в змісті системоутворюючим, відрізняються від традиційної, в якій системоутворюючим компонентом змісту визнається когнітивний.

Загальними принципами організації середовища життєдіяльності дітей в особистісно-зорієнтованій школі можна вважати:

природовідповідність, тобто врахування закономірностей природного розвитку дітей, зміцнення їх фізичного та психічного здоров'я;

культуrowідповідність: навчання виховання і організація життя дітей в контексті культури;

індивідуально-творчий підхід: задоволення інтересів та потреб кожної дитини в різноманітних видах творчої діяльності;

життєтворчість: включення дітей в розв'язання реальних проблем їх групового та особистого життя, навчання технологіям побудови власного життя в мінливих соціально-економічних та соціокультурних умовах;

співробітництво: поєднання цілей дітей та дорослих, спільна діяльність та взаємодія, спілкування та взаєморозуміння.

В особистісно-зорієнтованій педагогіці принципи виконують методологічну (стратегічну) та оперетивну (тактичну) функції. Вони не є жорстко закріпленими орієнтирами, а виступають як можливі варіанти педагогічної діяльності. В ході освоєння ідей гуманістичної педагогіки в освітньому просторі виникло варіативне поле особистісно зорієнтованих стратегій виховання, спільними компонентами яких виступають: діагностика особистісного розвитку дітей; вияв їхніх життєвих проблем; створення (у співробітництві з дітьми) культуrowідповідного середовища життєдіяльності; організація колективної та індивідуальної життєтворчості; педагогічна підтримка дитини в ціннісно-смысловому самовизначенні та позитивній самозміні.

Отже, виховання засноване на ідеях саморозвитку суб'єкта, як творчої особистості, в умовах постійного впливу факторів соціального середовища знімає протиріччя між соціальним та індивідуальним. Лише в їх єдності та взаємозв'язку можливий оптимальний розвиток цілісної особистості, формування у неї соціально значимих цінностей, норм, установок, визнання та прийняття нею суспільних пріоритетів, моралі та культури. Саме завдяки вихованню можливе забезпечення гармонізації всієї сукупності впливів середовища; створення умов для ефективної самореалізації людини як суб'єкта соціалізації, для вияву і розвитку її суб'єктності та суб'єктивності в позитивному аспекті; здійснення педагогічного керівництва розвитком дитини у формі соціально-педагогічного захисту і допомоги, психолого-педагогічного коригування негативних наслідків соціалізації, стимулювання саморозвитку. Головні функції особистісно-зорієнтованого виховання полягають в створенні різних соціокультурних середовищ, в яких особистість розвивається та набуває соціального досвіду, одержує допомогу в соціальній самоідентифікації та самореалізації природних задатків і творчих здібностей. Важливе розуміння системності, одночасності та нерівномірності соціалізуючих впливів та індивідуальної самотності реакцій особистості на ці впливи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амонашвили Ш.А. Психологические основы педагогики сотрудничества. – К., 1991.
2. Бех.І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання. – К., 1998.
3. Бондаревская Е.В. Теория и практика личностно-ориентированного образования: Монография. – Ростов на Дону., 2000.
4. Газман О.С. Педагогика свободы: путь в гуманистическую цивилизацию XXI века//Новые ценности образования. Вып.6. – М., 1996. – С.10-37.
5. Кульневич С.В. Педагогика личности: от концепций до технологий. – Ростов на Дону, 2001.
6. Лавриченко Н.М. Педагогика социализации: европейські абрисы. – К., 2000.
7. Лукашевич М.П. Социализация. Виховні механізми і технології. – К., 1998.
8. Маленкова Л.И. Воспитание в современной школе. – М., 1999.
9. Мудрик А.В. Социальная педагогика. – М., 1999.
10. Савченко О.Я. Цілі і цінності реформ сучасної освіти //Шлях освіти. – 1996. – №1. – С.20-23.
11. Хилтунен Е. Что значит “отпускать вожжи”? //Чужая азбука. – 1996. – №14.

Одержано редакцією 7.03.2002.

УДК: 373.02

Н. С. СОЛОНЕНКО

ПРОБЛЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ШКОЛЯРІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Докорінні перетворення всіх сфер життя, що відбуваються в Україні, визначають необхідність здійснення невідкладних заходів щодо прискорення радикальних економічних

ЗМІСТ

Передмова	3
Богуш А.М. Підготовка студентів до здійснення наступності і спадкоємності дошкільної і початкової ланок у системі неперервної освіти	4
Поніманська Т.І. Дитинство як категорія гуманістичної педагогіки	7
Дичківська І.М. Розвиток інноваційної поведінки педагога.....	10
Артемова Л.В. Перспективи підготовки працівників дошкільного профілю в умовах ступеневої освіти	14
Чумичева Р.М. Детство – среда індивідуальної самореалізації	19
ЕрофееваТ.И. Проблема полипрограмности и вариативности в российском дошкольном образовании	26
Щербакова К.Й. Деякі аспекти проблеми готовності дітей до вивчення математики в школі	29
Кузьменко В.У. Створення індивідуально зорієнтованих програм виховання і навчання дітей дошкільного віку	34
Коломинский Я.Л., Панько Е.А., Валужина Е.В., Гутковская Е.Л., ЧесноковаЕ.П. Влияние профессиональной деятельности музыкального руководителя на развитие личности дошкольника	37
Карпенчук С.Г. Педагогічна майстерність як інтегрована система педагогічного досвіду А.С. Макаренка.....	41
Янцур Л.А. Розвиток дитячої творчості в зображувальній діяльності	50
Макагон К.В. Підготовка педагогів до пошукової діяльності в умовах післядипломної освіти	55
Горопах Н.М. Реалізація принципів розвивального навчання в екологічній освіті дошкільнят	58
Маліновська Н.В. Переказ як метод формування у дошкільників діалогової компетенції	64
Крайнева Л.В. Лінгводидактична підготовка вихователів до роботи в умовах білінгвізму	68
Гайдаржирська Л.П. Навчання дошкільників в умовах сучасного дитячого садка	73
Борова В.Є. До проблеми виховання орфоепічної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку	77
Беленька А.В. Організація та проведення практичних і семінарських занять за інтерактивними методиками	83
Машовець М.А. Самостійна робота студентів як засіб професійного самовдосконалення.....	89
Сергєєва В.Ф. На зорі дошкільної справи в Україні.....	92
Улюкаєва І.Г. Історія та актуальні проблеми підготовки педагогів для системи дошкільної освіти в Україні	96
Кобилянська Л.І. Індивідуальне і суспільне дошкільне виховання: альтернатива чи ефективна взаємодія?.....	102
Струннікова Д.І. Організація спільних форм природопізнавальної діяльності старших дошкільників і молодших школярів	105
Машкіна Л.А. Організація педагогічної практики в умовах ступеневої підготовки вихователя	109
Литвиненко С.А. Виховання у особистісному вимірі: сучасні підходи.....	114
Солоненко Н.С. Проблема економічної підготовки школярів у сучасних умовах	117
Якимчук Р.І. Виправлення недоліків мовлення шестирічних учнів.....	121
Петренко О.Б. Особливості статевої диференціації дитини дошкільного віку	125
Меналюк Г.Ф. Роль навчання математики в гуманізації дошкільної освіти	128
Терешко Л.В. До питання міжпредметної інтеграції у формуванні мовленнєвих умінь майбутніх педагогів	131
Зданевич Л.В. Організаційно-методичні основи адаптації першокурсників	135
Гринчук Т.В. Аксиологічний підхід до проблем сучасного дошкільного виховання.....	139

Бєлова С.А. Гуманістична сутність німецької реформаторської педагогіки початку ХХ сторіччя	143
Врочинська Л.І. Взаємодія суспільного і родинного виховання в умовах сьогодення	147
Янцур М.С. Визначення функцій фахівців з професійної орієнтації учнівської молоді	151
Кравець Л.М. Педагогічна рефлексія у професійній діяльності вчителя	155
Довганич В.М. Засоби духовно-морального виховання дітей у педагогічній спадщині С.Русової	158
Бричок С.Б. Представники церковно-релігійної педагогіки (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) про виховання духовності дитини	161
Димченко С.С. Формування стилю педагогічного спілкування в класі спеціального інструменту (теоретичні і методологічні аспекти)	164
Відомості про авторів	168

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти

Збірник наукових праць

НАУКОВІ ЗАПИСКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 19

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Редактор Поніманська Т.І.
Технічний редактор Коломис О.Ф.
Комп'ютерна верстка Рахманова Л. О.

Здано до набору 10.03.2002 р. Підписано до друку 29.03.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 19,87. Обл. вид. арк. 20,17. Замовлення № Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59

О

новлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти:
Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного
гуманітарного університету. Випуск 19. — Рівне: РДГУ, 2002. — 172 с.

ISBN 966 — 7281 — 07 — 1.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії дошкільної педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів дитячих садків, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378**ББК 74.20**